

6. *Children in care and Child Abuse Cases SECTION E : Health Statistics* (2005). Children in Care at 31 December 2003 by principal reason for admission to care
7. *Children looked after placements as at 31 March 2015*(2016). Children's Social care Statistics. Ofsted. Retrieved from [https://www.gov.uk/government/statistics/ children-looked-after-placements-as-at-31-march-2015](https://www.gov.uk/government/statistics/children-looked-after-placements-as-at-31-march-2015)
8. Martovytska N.V. (2014) Improvement of parentally deprived children welfare in Ukraine. Based on the British Experience. *American journal of educational research*, 12B, 70-78 (in Ukr)

МАРТОВИЦЬКА Наталія Володимирівна,

к.п.н, ст. викладач кафедри іноземних мов; соціальної роботи та соціальної педагогіки, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ НУЖДЕНИХ ДІТЕЙ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ І В УКРАЇНІ

Анотація. У статті описані причини виникнення категорії нужденних дітей в Україні і у Великій Британії, надано трактування терміну «нужденні діти» та "батьківська відповідальність". Представлено шляхи подолання проблеми виникнення категорії дітей, які потребують втручання спеціалістів, проаналізовано форми влаштування дітей, які потребують допомоги в Україні і у Великій Британії. Автор висвітлює сильні і слабкі сторони системи соціального захисту дітей в Україні і у Великій Британії.

Ключові слова: нужденні діти; занедбані діти; батьківська відповідальність; фостерна опіка; служби для дітей; система соціального захисту дітей

Одержано редакцією 06.03.2017 р.
Прийнято до публікації 09.03.2017 р.

УДК 37.015.31«19/20»:613.42(045)

Онипченко Оксана,

к.п.н., доцент кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Україна

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ СТАТЕВО РОЛЬОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ В УКРАЇНІ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Розкрито сутність національних традицій у родинному та статево вихованні молоді. Автором висвітлено погляди відомих педагогів ХІХ–ХХ століття на важливість усвідомлення міцного зв'язку між родинною мораллю, статевою мораллю й коханням в українських традиціях, фольклорі, оскільки родина повинна залишатися найважливішим інститутом виховання молоді, що є запорукою існування здорової української нації. Виховання учнів на національно-культурних традиціях українського народу забезпечує їх прилучення до високих духовних і матеріальних надбань свого народу, засвоєння і примноження кращих звичаїв, моральних норм, естетичних цінностей та інших елементів культурної спадщини.

Представлений ретроспективний аналіз проблеми статево-рольової соціалізації дітей та підлітків кінця ХІХ – початку ХХ століття дозволяє простежити питання формування шлюбно-сімейних відносин та їх взаємозв'язок з формуванням інституту сім'ї.

Виявлено, що виховання учнів на національно-культурних традиціях українського народу забезпечує їх прилучення до високих духовних і матеріальних надбань свого народу, засвоєння і примноження кращих звичаїв, моральних норм, естетичних цінностей та інших елементів культурної спадщини, кращих психічних якостей українського народу, специфіки його емоційної та інтелектуальної сфери, що зберігаються нацією, розвиваються і передаються протягом століть.

Ключові слова: соціокультурний аспект; національні традиції; родинне виховання; статево виховання; шлюбно-сімейні відносини; моральна культура; сексуальна культура; кохання.

Постановка проблеми. Сучасний світ переживає докорінну зміну підходів до питань освіти і виховання. Це зумовлено переорієнтацією освітньої системи на розвиток людини, її особистісних і моральних якостей. Державні документи з питань національної освітньої політики (Закон України «Про освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) передбачають знання і розуміння учнями загальнолюдських та національних цінностей, цінностей сімейного життя, формування моральності, самостійності прийняття рішень, збереження репродуктивного, фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я нації. Розв'язання цих завдань актуалізує нагальну потребу підвищення ефективності всіх напрямів виховання, зокрема і статевого, у сучасному навчально-виховному процесі школи, сім'ї та громадськості.

Особлива увага до проблем статевого виховання дітей та підлітків в Україні сьогодні зумовлена кількома причинами, серед яких найважливішими є: прискорений розвиток дітей (акселерація); незадовільний рівень обізнаності неповнолітніх із питань статевої сфери, низька якість та сумнівні шляхи отримання такої інформації (однолітки, вулиця, засоби масової інформації тощо); поширення серед підлітків практики «вільного кохання»; нівелювання моральних цінностей більшістю неповнолітніх та ін. Сучасні соціально-економічні та політичні перетворення породжують протиріччя між вимогами до статевого виховання молоді й неспроможністю більшості соціальних інститутів (сім'ї, навчальних закладів тощо) повноцінно виконувати свої виховні функції. Тому формування статевої культури особистості сьогодні є проблемою як соціально-педагогічною, психолого-педагогічною, так і загальнодержавною. Пошук оптимальних шляхів її розв'язання зумовлює необхідність звернення до вітчизняного історико-педагогічного досвіду щодо теорії і практики статевого виховання школярів [1, с. 3].

Проблеми становлення і розвитку моральної культури, особливостей її функціонування в соціумі завжди привертала увагу науковців. Традиція як засіб соціалізації людини і водночас як механізм, що забезпечує соціальну цілісність, набуває все більшого значення як об'єкт історичних та культурологічних досліджень в наукових працях, філософських дискусіях та емпіричних соціологічних дослідженнях. Велику роль в успадкуванні морального досвіду в культурі XIX ст. відіграє система виховання та освіти, якій в українській традиційній культурі надається першочергового значення [2].

В соціокультурному плані статевого виховання являє собою інтегровану систему виховних, просвітницьких, психологічних, здоров'язбережувальних впливів, які направлені на регуляцію відношень між статями, виховання почуття відповідальності за здоров'я дітей та підлітків, майбутнього подружжя та дітей. В педагогічному відношенні статево виховання представляється спеціально організованим процесом впливу на особистість, з метою формування прийнятих в конкретному суспільстві норм поведінки по відношенню до статі. Процес статевого виховання має конкретно-історичний характер та відображає рівень культурного та морального розвитку суспільства [3].

Актуальність і доцільність дослідження вітчизняних традицій і досвіду родинного виховання визначається існуванням двох протилежних світових тенденцій: зростанням суспільного інтересу до етнічного, намаганнями виокремити і захистити усі здобутки національного межами державності та тенденцією до глобалізації, що зумовлює потребу оновлення змісту, форм і методів виховного процесу, пошуку адекватних для сучасної соціокультурної ситуації взаємовідносин статей у межах родини [4].

Втім, культура міжстатевих відносин, як і культура взагалі – це специфічне явище, яке несе в собі відбиток багатовікової культури кожного народу з його національними особливостями, що знайшли своє відображення у традиціях, звичаях, обрядах та передавалися із покоління в покоління, забезпечуючи наступність як загальнолюдських цінностей, так і крапих надбань кожного народу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Як вітчизняні, так і зарубіжні автори (І. Берлін, Ж. ле Гофф, Ю. Давидов, І. Лисяк-Рудницький, М. Чебоксаров та І. Чебоксарова),

досліджуючи феномен традиції в різних аспектах, здебільшого ототожнюють його з певними цінностями, на яких ґрунтуються відносини в даному суспільстві, із способом відтворення цих відносин в нових поколіннях. Вивчаючи моральну культуру дослідники Л. Волченко, Л. Грінберг, Н. Ємельянова, Т. Мірошніченко, С. Ткачов, Н. Ткачова здійснюють цілісний аналіз понять «цінності культури», «духовні цінності», «життєві цінності», виявляють стратегічні детермінанти поведінки великих мас людей, формування соціокультурного середовища; вчені С. Безклубенко, Ю. Давидов, І. Касавін, І. Суханов простежують зв'язок між культурою і традицією [2, с. 12].

Серед сучасних дослідників, які розглядають традиції моральної культури в Україні крізь національну ментальність, слід відзначити роботи П. Гнатенка «Український національний характер» (К., 1997), О. Парфьонові «Традиції в моральній культурі українського народу (друга половина XIX–XX ст.)» (К., 2004) та Г. Приходько «Соціостатеве виховання дітей в українській селянській родині XIX – початку XX століття» (Суми, 2014).

Праці дослідників XIX ст. стали підґрунтям для вивчення сучасними ученими української родинної педагогіки та етнокультурних засад родинного життя (З. Болтарович, Г. Горинь, В. Мосіяшенко, В. Постовий, М. Стельмахович, Є. Сявакко та ін.). Історико-педагогічні аспекти проблеми соціальної статі та міжстатевих відносин подано у працях Т. Голованової, В. Кравця, Т. Кравченко, О. Луценко, О. Петренко, Н. Слюсаренко та ін.

Мета статті – розглянути соціокультурний аспект статевої соціалізації дітей та підлітків в Україні на рубежі XIX–XX століття, визначити сутність традицій в моральній культурі українського народу, що сприятиме відтворенню шлюбно-сімейних традицій як засобу статевого виховання дітей та підлітків, актуалізації морального досвіду, перевіреного досвідом, вихованню відчуття історичного зв'язку з ним нинішніх громадян України.

Виклад основного матеріалу. Ретроспективний аналіз проблеми статевої соціалізації дітей та підлітків протягом XX століття дозволяє простежити питання формування шлюбно-сімейних відносин та їх взаємозв'язок з формуванням інституту сім'ї.

Статево-рольова соціалізація тлумачиться нами як процес і результат загального й психосексуального розвитку дівчинки/хлопчика відповідно до вікових особливостей дорослішання, зумовлений конкретними соціальними умовами; як процес розвитку особистості, індивідуальності дівчинки/хлопчика, дівчини/юнака в реальній життєдіяльності, який здійснюється за допомогою взаємин з дорослими, ровесниками своєї й протилежної статі й самим собою, що й становить її сутнісну характеристику.

Процес статево-рольової соціалізації здійснюється під дією внутрішніх сил – біологічних спадкових чинників – і впливом соціального середовища. Результатами статево-рольової соціалізації можна вважати усвідомлення людиною власної статево-рольової приналежності, засвоєння нею статевих ролей і відтворення статево-рольової поведінки.

Основними особливостями процесу статево-рольової соціалізації є: по-перше, пряма залежність цього процесу від біологічної статі людини; по-друге, зумовленість процесу статево-рольової соціалізації психосексуальною культурою суспільства; по-третє, специфічна направленість процесу статево-рольової соціалізації, а саме направленість його на людські стосунки [5].

Розв'язання проблеми статевої соціалізації є, зокрема, важливим для змісту освіти та виховання, які закладають фундамент неупередженого ставлення до особи незалежно від її статі. Входження дитини у соціальне середовище здійснюється шляхом засвоєння статевих ролей та культури шлюбно-сімейних взаємин, завдяки яким інтеріоризується та відтворюється система ціннісно-нормативних орієнтацій, притаманних конкретному суспільству, його досвід, який, у свою чергу, передається у спадок наступним поколінням [6].

Сучасна соціокультурна ситуація в більшості повторює ситуацію кінця XIX – початку XX ст., коли в країну разом з різноманітними нігілістичними та революційними

течіями було привнесено ідеї сексуальної свободи і вітчизняним освітянам довелося визначати шляхи боротьби з цим явищем; по-друге, сьогодні в силу різноманітних причин спостерігається кризи інституту сім'ї, діти досить часто наодинці з собою, що призводить до раннього початку статевого життя; по-третє, сучасні ЗМІ, друкована продукція, Інет дозволяють дітям рано знайомитися з інтимними сторонами життя, все це не на користь морального та фізичного здоров'я.

На рубежі XIX–XX століть в Російській імперії сформувалось декілька підходів щодо статевого виховання дітей: а) релігійно-аскетичний, якій ставився до інтимних відносин з точки зору подовження людського роду; б) медичний, що акцентував увагу на фізичному здоров'ї дитини: особиста гігієна, правильне харчування, боротьба з венеричними захворюваннями, статеве утримання до повного статевого розвитку, заняття спортом; в) психологічний, що розглядав питання вивчення індивідуалізації та диференціації статевого виховання як основи ефективного статевого виховання психологический, г) педагогічний, представники якого розробили «гігієну целомудрія», що містила фізико-гігієнічну та моральну-виховну складові та мала на увазі сумісні рішення школою та батьками задач статевого виховання [3, с. 7].

У 20-х роках XX століття Радянська країна виявилася «полігоном» для дослідження цілого спектру утопічних концепцій, нових гендерних ідеалів та норм у взаємовідносинах між статями, які осмислювалися педагогами та психологами, юристами та письменниками, соціологами та демографами, а також самими ініціаторами експерименту – партійними радянськими ідеологами. Представники інтелектуальних еліт (адміністративної, педагогічної та письменницької) намагалися прослідкувати модель нових взаємовідносин між чоловіками та жінками.

Педагогічний дискурс стосовно статі та статевої соціалізації молоді, досвід контролю психології інтимних взаємовідносин в перші роки радянської влади представлено у працях А. Залкінда, І. Сімонова, А. Лобус, Б. Райкова, В. Бистрянського, Г. Солоневич, М. Рубінштейна, Г. Сорохтіна, Л. Писарева тощо. Серед питань стояли проблеми статевої просвіти, сумісне навчання хлопчиків та дівчат, питання сублімації ідеї, введення в курс базових знань зі статевої просвіти. Тема сексуальної свободи жінки в новому суспільстві перекликала з обговоренням питання про реалізацію жінкою своїх репродуктивних обов'язків. Автори тих років висказували стурбованість з приводу дезорганізації шлюбно-сімейних відносин (дефамілізації), росту числа небажаних вагітностей та абортів, розповсюдженням проституції, захворювань, що передаються статевим шляхом тощо [7].

Як відомо, XX століття в багатьох своїх характерних рисах можна назвати сумбурним віком, оскільки це вік революцій, воєн, соціальних потрясінь, наукових винаходів, інформатизації тощо, та водночас це період найсерйозніших випробувань для інституту шлюбу. У світі відбувається глобальний процес зміни і ламки традиційної системи взаємин статей. Відносини чоловіків і жінок у всіх сферах суспільного та особистого життя стають більш демократичними і рівними, а стереотипи маскуліності і фемініності – менш полярними, ніж раніше.

Українська сім'я у перші роки радянської влади, з одного боку, успадкувала попередній авторитарно-патріархальний стиль внутрішньо сімейних відносин, а з другого, модернізувалася під впливом трансформаційних імпульсів нової держави. Вплив цілеспрямованої державної політики на сімейні структури і форми внутрішньо сімейних відносин відзначають практично всі дослідники. Радянська соціальна політика щодо інституту сім'ї завжди була обмеженою, не носила системного характеру. Інституційні інтереси сім'ї в державній діяльності спеціально не виділялись і не враховувались. Сімейна політика радянської влади будувалась на основі ідеології рівності (класової і статевої) і заперечення буржуазних форм шлюбу і сім'ї [8].

Причин для післяреволюційного послаблення моралі було багато: нестабільність життя, громадянська війна, економічне неблагополуччя, раннє змушене дорослішання підлітків, новий і не завжди зрозумілий погляд на положення жінки. Знавці марксизму наголошували, що родина при комунізмі повинна зникнути, оскільки держава візьме на себе турботу про дітей і замінить індивідуальне домашнє господарство колективним. Але в даний момент, зазначали вони, таких засобів і можливостей у держави немає, а тому подружжя повинні підтримувати один одного у випадку непрацездатності й безробіття, а батьки – утримувати своїх дітей [9].

Особливий інтерес становить спадщина видатного українського педагога, Григорія Григоровича Ващенка (зокрема, твори «Виховання волі і характеру» (1952), «Український національний виховний ідеал», «Роль сімейних традицій та обрядів у формуванні української ментальності» (Полтава, 1994), «За здорову і свідому українську родину», «Виховання статевої чистоти та стриманості» (Дрогобич, 1997) тощо), в якій міститься чимало ідей про родинне виховання, національні традиції, освіту й виховання, зокрема й статевого, які в критичному осмисленні можуть бути успішно використані в сучасних умовах розвитку шкільної освіти в Україні.

Стосовно традицій родинного виховання Г. Ващенко виходив з визнання великої взаємної залежності морального здоров'я сім'ї і морального стану всього суспільного організму. В цілому ряді праць він підкреслює високий рівень християнської моральності української родини доби більшовицького періоду, а відтак трактує її розклад як наслідок ідеологічної корозії, що охопила в 20-30-і роки все наше суспільство.

В окремих розділах другої частини «Виховання волі і характеру» Г. Ващенко висловлює свої поради щодо тогочасного родинного виховання. Стратегічною засадою тут він вважає повернення до традиційно-християнських основ родинного життя, що передбачає: а) відродження духовності, зокрема шляхом відновлення традиційної обрядовості та орієнтацією на здоровий консерватизм; б) відродження цінностей родинного життя на основі християнської моралі, зокрема подружньої вірності, почуття обов'язку щодо власної родини, культ родинної злагоди, любов і взаєморозуміння членів родини тощо; в) оновлення природної виховної функції родини, бо якщо дитина змалку не пізнає і не полюбить родинне тепло, то вона і не прагнучиме колись створити свою сім'ю; г) родина повинна залишатися найважливішим інститутом виховання взагалі: основи ідеалу служіння Богові й Україні, демократизм і перші паростки характеру закладаються в дитині саме тут [10].

Перші реформи радянської держави у сфері шлюбно-сімейних стосунків прискорили процес розкладу старої сім'ї патріархального типу: зниження народжуваності дітей, послаблення економічних зв'язків між партнерами, посилення самостійності жінки. Жовтневий переворот 1917 р. юридично не знищив інституту сім'ї, але значною мірою політизував: визнання дійсними лише зареєстрованих шлюбів; заборона багатошлюбності (навіть для мусульман); невизнання церковного шлюбу.

Дані сексологічних опитувань 1920-х років, як відмічав у своєму дослідженні російський соціолог С. Голод, свідчили швидше про руйнування традиційних норм і цінностей, ніж про становлення нових. Принесена Жовтневою революцією «сексуальна свобода» була «свободою від», а не «свободою для». Люди відчували себе звільненими від деяких попередніх норм і обмежень, але вони не знали, що їм з цією свободою робити, куди йти. Не такими вже й радикальними були зрушення і в установах. В країні швидше живучими були традиційні сексуальні стандарти, включаючи чоловіче панування та обережну жіночу цнотливість, ніж визвольна сексуальна революція [8].

Значну увагу питанням статевого виховання школярів приділяли вітчизняні педагоги та психологи 20-30 рр. XX століття (Є. Аркін, П. Блонський, Л. Виготський, А. Макаренко), які визнавали необхідність спеціальної підготовки педагогічних кадрів для вирішення завдань статевого виховання; наголошували на потребі підвищення рівня

статевої просвіти дорослих; підкреслювали важливість взаємодії сім'ї, школи та громадськості у процесі статевого виховання дітей і молоді. Серед ефективних методів, прийомів та засобів впливу на формування культури статевої поведінки школярів науковці виділяли: навчання, працю, творчість, спорт і фізичні вправи, здоровий спосіб життя, соціальні стосунки (юнацьке кохання, дружба, товарищескість і т. ін.).

Таким чином, успішне вирішення проблем статевої соціалізації дітей та підлітків, враховуючи соціокультурний аспект, їх підготовка до шлюбно-сімейних відносин та усвідомленого батьківства можливе лише за умови глибокого й всебічного знання досвіду шкільної освіти і шкільного виховання минулого як на терені нашої Вітчизни, так і за рубежом, водночас враховуючи національні культурні традиції.

Список використаної літератури

1. Кравченко Т. В. Статеве виховання школярів у вітчизняній педагогічній теорії та практиці 20-30 років XX століття: автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01. [Електронний ресурс] / Т. В. Кравченко; Кіровоградський держ. педагогічний ун-т імені Володимира Вінниченка – Кіровоград, 2009. – 20 с. – Режим доступу: <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fwww.kspu.edu%2FfileDownload.ashx%3Fid%3D54247f24-cc16-415f-8fcb-c7de0ed5ef31&name=FileDownload.ashx%3Fid%3D54247f24-cc16-415f-8fcb-c7de0ed5ef31&lang=uk&c=58c194fc693>
2. Парфьонова О. І. Традиції в моральній культурі українського народу (друга половина XIX – XX ст.): автореф. дис. ...канд. іст. наук: 17.00.01. [Електронний ресурс] / О. І. Парфьонова; Київський нац. ун-т культури і мистецтв – Київ, 2004. – 29 с. – Режим доступу: <http://avtoreferat.net/content/view/4093/51/>
3. Мижева С. Р. Проблемы полового воспитания в отечественной школе и педагогике конца XIX – начала XX веков: Автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01. / С. Р. Мижева – Пятигорск, 2011. – 20 с. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fpglu.ru%2Fupload%2Fiblock%2Fbe5%2Fmizheva.pdf&name=mizheva.pdf&lang=ru&c=58c0dd1d13ac>
4. Приходько Г. В. Соціостатеве виховання дітей в українській селянській родині XIX – початку XX століття: автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01. / Г. В. Приходько; Сумський держ. педагогічний ун-т ім. А. С. Макаренка, – Суми, 2014р. – 23 с.
5. Ковальчук І. А. Статевої соціалізації учнів: Монографія. – Луганськ: Альма-матер, 2007. – 216с.
6. Говорун Т. В. Соціалізація статі як фактор розвитку Я-концепції: автореф. дис. ...д-ра психол. наук: 19.00.07. [Електронний ресурс] / Т. В. Говорун; – Київ, 2002. – 36 с. / Режим доступу: <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fenpuir.npu.edu.ua%2Fbitstream%2F123456789%2F7898%2F1%2FGovorun.pdf&name=Govorun.pdf&lang=uk&c=58c11b7f1230>
7. Пушкирев А. М. Отношения между полами в общественных дискуссиях 1920-х гг в России [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://cheloveknauka.com/otnosheniya-mezhdu-polami-v-obschestvennyh-diskussiyah-1920-h-gg-v-rossii>
8. Кравець В. Статева соціалізація та підготовка учнівської молоді до сімейного життя у педагогіці та шкільній практиці зарубіжних країн. – Монографія. / За редакцією члена-кореспондента АПН України, проф. В. Кравця. – Тернопіль : ТзОВ «Видавництво Астон», 2009. – 206 с. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://catalog.library.tnpu.edu>
9. Осипович Т. Проблемы пола, брака, семьи и положение женщины в общественных дискуссиях середины 1920-х годов [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://ecsocman.hse.ru/data/006/743/1217/018Tatyana_OSIPOVICH.pdf
10. Ващенко Григорій. Вибрані педагогічні твори [Текст]. – Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1997. – 214 с.

References

1. Kravchenko, T. V. (2009). *Sexual education of schoolchildren in Russian pedagogical theory and practice 20-30 years of the twentieth century*: Avtoref. Dys. Kirovohrad. Retrieved from <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fwww.kspu.edu%2FfileDownload.ashx%3Fid%3D54247f24-cc16-415f-8fcb-c7de0ed5ef31>
2. Parfonova, O. I. (2004). *The tradition in the moral culture of the Ukrainian people (the second half of the XIX – XX century)*: avtoref. dys. Kyiv. Retrieved from <http://avtoreferat.net/content/view/4093/51/>
3. Myzheva, S. R. (2011). *Problem of sex education in the national school and pedagogy late XIX – early XX centuries* : avtoref. dyss. Piatyhors. / Retrieved from <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fpglu.ru%2Fupload%2Fiblock%2Fbe5%2Fmizheva.pdf&name=mizheva.pdf&lang=ru&c=58c0dd1d13ac> (Russ.).

4. Prykhodko, H. V. (2014). *Socastee education of children in the Ukrainian peasant family of the XIX – early XX century* : avtoref. dyss. Sumskiy derzhavnyi ped. Un-t im. A.S.Makarenka. (in Ukr.)
5. Kovalchuk, I. A. (2007). *Statevalue socialization of students*. Luhansk: Alma-mater. (in Ukr.)
6. Hovorun, T. V. (2002). *Socialization of gender as a factor in the development of self-concept* : avtoref. dys.: Kyiv. – Retrieved from <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fenpuir.npu.edu.ua%2Fbitstream%2F123456789%2F7898%2F1%2Fgovorun.pdf&name=Govorun.pdf&lang=uk&c=58c11b7f1230>
7. Pushkarev, A. M. *The relationship between the sexes in the public debate of the 1920s in Russia*. Retrieved from <http://cheloveknauka.com/otnosheniya-mezhdu-polami-v-obschestvennyh-diskussiyah-1920-h-gg-v-rossii>
8. Kravets, V. (2009) *Sexual socialization and preparation of students for family life in pedagogy and school practice in foreign countries*. Ternopil: TzOV «Vydavnytstvo Aston». Retrieved from <http://catalog.library.tnpu.edu>.
9. Osypovych, T. *Sex problems, marriage, family and women's position in public discussions mid-1920-ies*. Retrieved from http://ecsocman.hse.ru/data/006/743/1217/018Tatyana_OSIPOVICH.pdf
10. Vashchenko Hryhorii (1997.) *Selected pedagogical works*. Drohobych: Vydavnycha firma «Vidrodzhennia». (in Ukr.)

Onypchenko Oksana

PhD, Associate Professor, Municipal establishment «Kharkov humanitarian pedagogical academy» of Kharkov regional council, Ukraine.

SOCIO-CULTURAL ASPECT OF GENDER-ROLE SOCIALIZATION OF CHILDREN AND TEENAGERS IN UKRAINE IN THE LATE 19TH – EARLY 20TH CENTURY

Abstract. Introduction. This article develops the deals with the essence of the national traditions of Ukrainian people in the family and sexual education of youth. The author highlights the importance of understanding views of famous teachers in the late 19th – early 20th century on the strong connection between sexual education is the necessity of understanding the strong ties between sexual morality and family, and the idea that strong family is a strong state. The family must be the most important educational institution.

Purpose of the article – retrospective analysis of the gender-role socialization of children and teenagers in the late 19th – early 20th century can trace the formation of institution of the family.

Results. Pedagogical essence of national and culture traditions is in reproduction of the best things, elaborated by Ukrainian people during the history of its existence in future generations. The education of pupils with the help of national and culture traditions provides their initiation to spiritual and material achievements of people, learning and multiplication of the best customs and traditions, moral norm, aesthetic values and other elements of cultural heritage, the best mental qualities of Ukrainian people, specificity of their emotional and intellectual areas, which are stored, developed and transmitted during centuries.

Originality. The question for gender issues and sexual relations today is important because it is facing acute social problems associated with a complete education of the younger generation, among whom appear more supporters of the so-called «free love», «civil marriages» and lack of spirituality, neglecting of moral and ethical standards in intimate relationships between boys and girls the early beginning of sexuality is observed.

Much attention was paid to sexual education of schoolchildren by famous teachers psychologists of the 20-30 years of the 20th century (Ye. Arkin, P. Blonsky, L. Vygotsky, A. Makarenko). They recognized the necessity for special training of teaching staff to solve the tasks of sex education, emphasized the need to increase the level of sex education of children and young people. Among effective methods, techniques and tools, creating a culture influence of sexual behavior of schoolchildren, scientists stressed teaching, works, arts, sports and physical exercise, healthy way of life, social relationships (love, friendship, sociality, etc).

Key words: socio-cultural aspect; national traditions; family education; sexual education; sexual culture; love; marriage and family traditions; moral culture.

Одержано редакцією 06.03.2017 р.
Прийнято до публікації 09.03.2017 р.